

Kajaanin kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Valvontasuunnitelma vuosille 2026-2030

Kajaanin kaupunki
Ympäristötekkinen toimiala
Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu
18.2.2026

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	3
YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT	3
Yhdyskuntarakenne.....	3
Pintavedet.....	4
Pohjavedet.....	4
Ilmanlaatu.....	4
Luonnonsuojelu	5
Ympäristön pilaantumisriskit.....	5
VALVONNAN RESURSSIT JA YHTEISTYÖ.....	5
Henkilöstöresurssit.....	5
Tehtävien delegointi viranhaltijoille.....	5
Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa	6
VALVOTTAVAT KOHTEET	7
Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät kohteet	7
Ilmoitusvelvolliset toiminnot.....	8
MUU YMPÄRISTÖNSUOJELULAIN MUKAINEN VALVONTA	8
Tarkastukset onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa (YSL 169 §)	8
Määräykset pilaantumisen ehkäisemiseksi (YSL 180)	8
Muut valvontakohteet.....	8
JÄTELAIN VALVONTA	9
Rekisteröitävä jätteen keräystoiminta	9
Jätelain 124 §:n mukaiset tarkastukset	9
Jätelain yleinen valvonta	10
MUUN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAINEN VALVONTA.....	10
Vesilain valvonta.....	11
Vesihuoltolain valvonta	10
Maa-aineslain valvonta	11
Maastoliikenne- ja vesiliikennelain valvonta.....	11
Merenkulun ympäristönsuojelulain valvonta.....	12
Ulkoilulain valvonta.....	12
Kemikaalilain valvonta.....	12
VALVONTAOHJELMAN LAATIMINEN	12

Valvontaohjelman sisältö	12
Valvontakohteiden riskinarviointi	13
VALVONTATOIMENPITEET.....	16
Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisten sekä rekisteröitävien toimintojen valvonta	16
Tarkastusten maksullisuus.....	16
VALVONTASUUNNITELMAN JA – OHJELMAN TARKISTAMINEN.....	16

JOHDANTO

Valvontasuunnitelman laatiminen perustuu ympäristönsuojelulakiin (YSL 527/2014), jonka 168 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa varten valvontasuunnitelma. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa kuvataan tämän lisäksi valvonnan järjestäminen ja riskinarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvonnan kokonaisuuden kannalta tähän valvontasuunnitelmaan on koottu myös muussa lainsäädännössä, erityisesti jätelaissa (646/2011), kunnan ympäristöviranomaiselle kuuluvat tehtävät. Jätelain 124 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava myös jätelain 100 §:ssä tarkoitetun jätteen ammattimaisen keräyksen valvontaa varten suunnitelma.

Valvontasuunnitelma on tarkistettava säännöllisesti. Kajaanin kaupungin edellinen valvontasuunnitelma kaudelle 2021-2025 hyväksyttiin Kajaanin kaupungin ympäristöteknisen lautakunnan lupajaoston kokouksessa 16.10.2020.

Valvontasuunnitelmaan perustuen laaditaan vuosittaiset valvontaohjelmat ympäristönluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksia varten sekä muusta säännöllisestä valvonnasta. Valvontaohjelmassa on oltava tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista. Tarkastuskohteet ja -tiheys on määriteltävä ympäristöriskien arvioinnin perusteella. Valvontaohjelma on pidettävä ajan tasalla. Valvontaohjelmaan perustuvista määräaikaistarkastuksista peritään maksu, jonka suuruus määräytyy kulloinkin voimassa olevan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen taksan perusteella.

YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT

Yhdyskuntarakenne

Kajaanissa on noin 36 000 asukasta. Kajaani on Kainuun maakunnan keskus, jossa asuu 51 % Kainuun väestöstä. Kaupungin kokonaispinta-ala on 2264 km. Kajaanilla on varsin keskittynyt kaupunkirakenne. Väestöstä noin 83 % asuu kaupungin kolmella asemakaava-alueella: keskustaaajamassa sekä Otanmäen ja Vuolijoen taajamissa. Varuskuntatoiminta on merkittävä osa kaupunkirakennetta. Kainuun prikaati sijaitsee noin kolme kilometriä keskustasta etelään.

Kajaanissa talousveden tuotannosta ja jakelusta sekä jäteveden viemäroinnistä ja puhdistamisesta vastaa toiminta-alueellaan Kajaanin Vesi -liikelaitos. Toiminta-alueella asuu noin 89 % kaupungin asukkaista. Jätevedet käsitellään Peuraniemen jäteveden puhdistamolla. Muilla alueilla yhdyskunnan vesihuollosta huolehtii vesi- ja viemäriosuuskunnat tai kiinteistöt itsenäisesti.

Kajaanin alueen jätehuollosta vastaa yhdyskuntajätteen osalta Kainuun jätehuollon kuntayhtymä Ekokymppi. Ekokymppi voi ottaa hoitaakseen myös elinkeinotoiminnan ja muun julkisen toiminnan kuin

kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan yhdyskuntajätteiden jätehuollon kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun järjestämisvelvollisuuden perusteella.

Pintavedet

Kajaanin kaupungin pinta-alasta vesistöjen osuus on 428 km² eli noin 19 %. Rantaviivaa on noin 380 km, josta suuri osa rajoittuu Oulujärveen.

Kajaanin alueen järvet ja joet kuuluvat pääosin Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueeseen, ja pieneltä osalta Vuoksen vesienhoitoalueeseen. Vesienhoidon yleisenä tavoitteena on pinta- ja pohjavesien hyvän tilan saavuttaminen sekä tilan heikkenemisen estäminen. Lisäksi pyritään rajoittamaan pilaavien sekä muiden haitallisten ja vaarallisten aineiden pääsyä vesiin sekä vähentämään tulvien ja kuivuuden haitallisia vaikutuksia.

Kajaanin järvien ekologinen tila on pääosin hyvä ja osin erinomainen. Ainoastaan Etelä-Kajaanissa sijaitsevan Kivijärven tila on välttävä.

Pohjavedet

Kajaanissa on viisi vedenhankintaa varten tärkeäksi luokiteltua I- ja II-luokan pohjavesialuetta. Vedenhankinnan kannalta merkittävin alue on Matinmäestä Mustikkamäen kautta Nuasjärven Heterantaan kulkeva harjujakso, jonka alueella sijaitsevat Matinmäen, Hannusrannan, Salmijärven, Mustikkamäen sekä Heteranan vedenottamot. Koutaniemen pohjavesialueella sijaitsee kaksi vedenottamo ja entisen Vuolijoen alueella yksi varavedenottamo Kuusirannan pohjavesialueella. Pohjavesialueiden kokonaispinta-ala on 27,73 km², mikä on noin 1,5 % koko Kajaanin pinta-alasta. Kajaanissa käytettävä talousvesi on lähes sataprosenttisesti pohjavettä.

Ilmanlaatu

Kajaanin ilmanlaadun jatkuvatoimiset mittaukset aloitettiin vuonna 1991. Mittauksia tehtiin yhdessä kaupungin, teollisuuden ja energiantuottajien kanssa. Ilman epäpuhtauspitoisuuksien jatkuvatoimiset mittaukset päättyivät vuoden 2019 alusta alkaen. Kajaanin teollisuuden, energiantuotannon ja liikenteen yhteensä lasketut päästöt olivat pudonneet noin viidennekseen siitä, mitä ne olivat vuonna 1991, kun ilmanlaadun mittaukset aloitettiin. Päästöjen väheneminen on näkynyt myös ilmanlaadun paranemisena, eivätkä jatkuvatoimiset mittaukset olleet enää tarpeen. Teollisuus ja energiantuottajat seuraavat edelleen omia päästöjään omilla mittauksillaan. Pienemmät toimijat seuraavat päästöjään määräaikaismittauksin, mutta esimerkiksi Kainuun Voima Oy seuraa omia ilmapäästöjään jatkuvatoimisin mittauksin.

Uuden ilmanlaatudirektiivin (EPNDir (EU) 2024/2881) mukaiset ilmanlaadun raja- ja tavoitearvot tulevat voimaan 1.1.2026. Uudet ilmanlaatu normit on saavutettava 1.1.2030 mennessä. Tämän johdosta seuranta-kaudella 2026-2029 Kajaanissa toteutetaan ilmanlaadun nykytilan selvitys mittauksin hiukkas- ja typenoksidipäästöjen osalta. Lisäksi toteutetaan hengitettävien hiukkasten (PM10 ja PM2,5), typenoksidien sekä bentso(a)pyreenin leviämismallilaskelmat. Selvitysten pohjalta arvioidaan Ilmanlaadun seurantarave jat-kossa.

Luonnonsuojelu

Kajaanin alueella on 11 Natura 2000- verkostoon kuuluvaa luonnonsuojelualuetta. Kaupungin omistamilla mailla on kolme luonnonsuojelualuetta: Jauhokallion alue, Arppen muistometsä ja Kuluntajärven ranta-alueet. Kuluntajärvi kuuluu Natura-alueisiin ja valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan.

Uhanalaisista lajeista Kajaanissa on erityisesti selvitetty liito-oravan esiintymistä kaupunkikeskustan alueella. Luontodirektiivin liitteen IV (a) eläinlajeista on kartoitettu myös viitasammakon, lepakkojen ja saukon esiintymistä kaupunkikeskustan tuntumassa. Luontodirektiivin liitteessä IV (a) mainittujen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen häiritseminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain (9/2023) 78 §:n perusteella.

Kajaanissa on Kainuun metsäkeskuksen alueen liito-oravatihentymä, mikä selittyy Kajaanijoen rehevillä ja kuusivaltaisilla mailla sekä kaupunkitaajaman ympäristössä säilyneillä vanhoilla kuusivaltaisilla metsillä. Lisäksi liito-oravan esiintymistä on selvitetty kaupungin maankäytön suunnittelun yhteydessä muuta Kainuuta enemmän. Kajaanissa liito-oravan elinympäristöt painottuvat vesistöjen lehtipuuvaltaisiin rantametsiin, pienvesien ympäristöihin, mutta myös asutuksen läheisiin metsiin varsinkin keskustan lähiympäristössä, jossa on vanhahkoja kuusivaltaisia tuoreita ja lehtomaisia kankaita sekä lehtoja.

Ympäristön pilaantumiskit

Merkittävimmät ympäristön pilaantumisen riskit Kajaanissa liittyvät maaperän ja pinta- ja pohjavesien pilaantumiseen, muulle luonnolle aiheutuvaan haittaan, terveyshaitan aiheutumiseen tai ympäristön yleisen viihtyisyyden ja virkistyskäyttömahdollisuuksien vähentymiseen asutuksen läheisyydessä.

Maaperän tai pohja- ja pintavesien pilaantumisen vaaraa aiheuttavia kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvottavia toimintoja ovat polttonesteiden varastointi energiantuotantolaitoksilla ja jakeluasemilla, moottoriradat sekä jätteiden käsittelyyn liittyvät toiminnot. Vaarallisten kemikaalien varastointia liittyy josakin määrin myös muihin toimintoihin, kuten päällysteiden valmistamiseen, murskaus- ja louhintatoimintaan ja autopurkamoihin. Kaupungin alueella on useita vanhoja, käytöstä poistettuja kaatopaikkoja, joiden valvontaan sisältyy sekä riskikartoituksia että vaikutusten seuranta.

VALVONNAN RESURSSIT JA YHTEISTYÖ

Henkilöstöresurssit

Kajaanin kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisena toimii lupa- ja valvontalautakunta, jossa on viisi jäsentä. Lautakunnan esittelijänä toimii tekninen johtaja. Ympäristönsuojelutehtäviä hoitaa kolme vakituista viranhaltijaa (3 htv). Suurin osa työajasta käytetään erilaisten lupahakemusten ja meluilmoitusten käsittelyyn, lausuntojen valmisteleamiseen, asiantuntija- ja neuvontatehtäviin (noin 60 %) sekä yleisöilmoitusten käsittelyyn (noin 15 %). Määräaikais- ja muuhun valvontaan on käytettävissä noin 25 % työajasta.

Henkilöstöresurssit ovat toistaiseksi olleet riittävät, mutta lainsäädännön uudet vaatimukset, valvontojen siirtyminen enenemässä määrin kuntien vastuulle sekä asiantuntijatehtävien lisääntyminen luovat tarvetta lisäresurssoinnille. Erityisesti luonnonsuojelun asiantuntijatehtävät, kiertotalouden vaatimukset, ilmaston muutoksen torjunta ja ilmanlaadun kasvavat seurantavelvoitteet aiheuttavat merkittävää kasvua työmäärälle, jota nykyisellä viranhaltijamäärällä ei voida tyydyttävästi hoitaa.

Tehtävien delegointi viranhaltijoille

Kajaanin kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaa on siirretty viranhaltijoille Kajaanin kaupungin ympäristötekniikan toimialan toimintasäännössä ympäristötekniikan lautakunnan päätöksellä 16.6.2021 § 69, sekä ympäristötekniikan lautakunnan lupajaoston päätöksellä 11.12.2024 § 70.

Taulukko 1. Viranhaltijoille siirretty toimivalta.

Laki	Toimivallan siirto, §:t
Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986)	11 §
Ympäristönsuojelulaki (527/2014)	36 §, 64 §, 117 §, 118 §, 122 §, 156 d §, 172 §, 181 §, 182 §, 188 §, 202 § 2 mom., 205 §, 223 §
Jätelaki (646/2011)	100 §, 122 §, 123 §, 124 §, 125 §, 136 §, 144 §
Vesilaki (587/2011)	14:3 §, 14:11 §
Vesihuoltolaki (119/2001)	11 §
Maa-aineslaki (555/1981)	12 §, 14 §, 15 §, 18 §, 23 §
Ulkoilulaki (606/1973)	20 §, 21 §

Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa

Ympäristönsuojeluasetuksen mukaan lupa- ja valvontaviranomaisten on oltava keskenään riittävässä yhteistyössä. Valtion aluehallintouudistuksen myötä 1.1.2026 alkaen valtion lupa- ja valvontaviranomaisena toimii Lupa- ja valvontavirasto (LVV). Yhteistyö LVV:n kanssa on sekä lausuntojen antamista LVV:lle lupahakemuksista että valvontayhteistyö. Kajaanin ympäristönsuojeluviranomaisen edustaja on mukana Kajaanissa sijaisevien kohteiden tarkastuksissa tarpeen mukaan.

Vesitalouteen, luonnon monimuotoisuuden ja vesien hyvätilan edistämiseen liittyvissä tehtävissä yhteistyötä tehdään Pohjois-Suomen elinvoimakeskuksen (EVK) kanssa. Yhteistyön toteuttamiseksi EVK voi perustaa neuvoa-antavia asiantuntijaryhmiä, joihin Kajaanin ympäristönsuojeluviranomaisen edustajat osallistuvat.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee tiivistä yhteistyötä kunnan rakennusvalvonnan, kaavoituksen, paikkatietoyksikön ja kunnallistekniikan kanssa. Myös muiden kaupungin hallintokuntien, Kajaanin Vesi-liikelaitoksen, Kainuun ympäristöterveyspalveluiden sekä Kainuun jätehuollon kuntayhtymän/Ekokympin kanssa tehdään säännöllisesti yhteistyötä. Kainuun pelastuslaitoksen kanssa yhteistyötä tehdään polttonesteiden varastointiin ja jakeluun liittyvissä toiminnoissa sekä ympäristövahinkoja aiheuttaneissa onnettomuus- ja poikkeustilanteissa. Kainuun liiton kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa ilmasto- ja ympäristöasioissa.

VALVOTTAVAT KOHTEET

Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät kohteet

Kajaanin kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen valvottavia luvan- tai ilmoituksenvaraisia laitoksia ja rekisteröitäviä toimintoja sekä muita valvottavia kohteita oli vuoden 2026 alussa 99 kappaletta.

Taulukko 2. Kunnan valvomat ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraiset kohteet, sekä muut valvottavat kohteet, joille on tehty ympäristölupatarpeen harkinta tai joilla on sijoituspaikkalupa.

Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraiset toiminnot	Kohteiden lukumäärä	% kaikista kohteista
Ampumaradat	4	4,5
Autopurkamo	1	1,1
Eläinsuojat	7	8,0
Jätteen ammattimainen tai laitospäinen käsittely	5	5,7
Kivenlouhimot tai -murskaamot	14	15,9
Krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos	2	2,3
Naapuruussuhdelain 17 §:n mukainen toiminta	5	5,7
Pysyvä, ulkona sijaitseva laitospäinen suihkupuhalus- paikka (hiekkapuhallus)	1	1,1
Sahalaitos	1	1,1
Ulkona sijaitseva moottoriurheiluradat	3	3,4
Ylijäämämaan hyödyntäminen	9	10,2

Muu toiminta	Kohteiden lukumäärä	% kaikista kohteista
Ampumaradat	3	3,4
Kemikaalien tai polttonesteiden varastointi tai käsittely	1	1,1

Taulukko 3. Kunnan valvomat ympäristönsuojelulain perusteella rekisteröitävät kohteet.

Rekisteröitävät toiminnot	Kohteiden lukumäärä	% kaikista kohteista
Asfalttiasemat	2	2,3
Betoniasema	1	1,1
Energiantuotantolaitokset	5	5,7
Polttonesteiden jakeluasemat	23	26,1
Orgaanisia liuottimia käyttävä laitos	1	1,1

LVV:n valvottavia kohteita Kajaanin alueella on 26 kappaletta. Näiden määrä, mikä esimerkiksi vuonna 2020 oli vielä 37 kohdetta, on vähentynyt muun muassa valvontojen siirtämisellä kaupungille. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on mahdollisuus osallistua LVV:n valvomien kohteiden määräaikaistarkastuksiin. Kohteet ovat olleet lähinnä jätehuoltoon liittyviä kohteita, joiden toimintaan liittyviä tietoja tarvitaan myös kunnassa.

Ilmoitusvelvolliset toiminnot

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvia ilmoitusvelvollisia toimintoja ovat ympäristönsuojelulain 118–120 §:n mukaiset tilanteet.

Erityisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta tai tapahtumasta on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 118 §). Ilmoitukset koskevat pääasiassa ulkoilma-konsertteja, tilapäistä murskausta ja rakentamista. Ilmoituksen johdosta tehdään tarvittaessa tarkastus ja toiminnan aikana melumittauksia.

Koeluonteisesta, lyhytaikaisesta toiminnasta, jonka tarkoituksena on kokeilla uutta tekniikkaa, raaka- tai polttoainetta, valmistus- tai polttomenetelmää tai puhdistuslaitetta taikka käsitellä jätettä laitos- tai ammattimaisesti vaikutusten, käyttökelpoisuuden tai muun näihin rinnastettavan seikan selvittämiseksi, on tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle (YSL 119 §). Koeluonteinen toiminta tarkastetaan tarvittaessa toiminnan aikana.

Poikkeuksellisesta tilanteesta, kuten esimerkiksi onnettomuudesta tai tuotantohäiriöstä, josta aiheutuu tai uhkaa aiheutua päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa tai aiheutuu erityisiä toimia jätehuollossa, on ilmoitettava valvontaviranomaiselle (YSL 120 §). Poikkeuksellisessa tilanteessa suoritetaan aina tarkastus.

MUU YMPÄRISTÖNSUOJELULAIN MUKAINEN VALVONTA

Tarkastukset onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa (YSL 169 §)

Valvontaviranomaisen on tarkastettava tai selvitettävä asia muulla asianmukaisella tavalla toiminta tilanteissa, joissa onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen (YSL 186 §), luvan tai ilmoituspäätöksen

noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi voidaan olettaa, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa (YSL 169 §). Tällaisissa tilanteissa tehdään tarkastus ja arvioidaan haitta sekä tarvittavat toimenpiteet. Tarvittaessa tarkastus tehdään yhdessä jonkun muun viranomaisen, esimerkiksi terveydensuojeluviranomaisen tai LVV:n, kanssa. Tapauksesta on tehtävä tutkintapyyntö poliisille, jos kyseessä ei ole, olosuhteet huomioon ottaen, vähäinen teko (YSL 188 §).

Määräykset pilaantumisen ehkäisemiseksi (180 §)

Ympäristönsuojelulain 180 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa yksittäisiä määräyksiä pilaantumisen ehkäisemiseksi muille kuin luvan- tai ilmoituksenvaraisille tai rekisteröitäville toiminnoille. Määräyksen noudattamista valvotaan tekemällä kohteeseen uusi tarkastus.

Muut valvontakohteet

Talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolella säädetään ympäristönsuojelulain 16 luvussa sekä hajajätevesiasetuksessa (157/2017). Näiden kohteiden valvontaa tehdään tarvittaessa tai haitankärsijän ilmoituksen perusteella.

Talousjätevesien käsittelyvaatimuksista voi hakea poikkeamista (YSL 156 d §). Poikkeaminen voidaan myöntää enintään viideksi vuodeksi kerrallaan, jos ympäristönsuojelulaissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Poikkeamishakemukset käsitellään ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä. Tarkastuskäynti tehdään, jos se tapauskohtaisen arvioinnin perusteella on tarpeellista.

Valtioneuvoston asetukseen eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (1250/2014) (ns. nitraattiasetus) liittyy lannan ja orgaanisten lannoitteiden aumavarastoinnista tehtyjen ilmoitusten käsittely ja tarvittaessa tarkastuskäynti. Ilmoituksia käsitellään vuosittain 2-5 kpl. Asetuksen valvontaan kuuluu myös lannanlevityssäännösten noudattaminen. Valvontakäyntejä tehdään myös niille eläinsuojille, jotka eivät ole lupavelvollisia. Valvontaa on tehty määräaikaistarkastusten yhteydessä ja yleisöilmoitusten perusteella.

JÄTELAIN VALVONTA

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu jätelain (646/2011) nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonta. Yleinen valvontavastuu on yhteinen LVV:n kanssa.

Rekisteröitävä jätteen keräystoiminta

Jätelain 100 §:n mukaan jätteen ammattimaista keräystoimintaa harjoittavan on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle toiminnan merkitsemiseksi jätehuoltorekisteriin. Ilmoitus jätteen keräystoiminnasta on valvonnan väline. Sen avulla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen saa tiedon valvottavasta toiminnasta.

Jätelain 124 §:n mukaan näiden kohteiden tarkastuksista on tehtävä suunnitelma, joka perustuu arviointiin jätteistä ja niiden jätehuollosta aiheutuvista riskeistä ja ympäristövaikutuksista. Suunnitelma voidaan liittää ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaohjelmaan. Kajaanissa toimivat jätteen ammattimaiset keräyspaikat on esitetty taulukossa 3. Keräyspaikoista 20 kpl on Ekokympin aluekeräyspisteitä ja 17 kpl Rinki Oy:n pakkausjätteiden keräyspisteitä.

Taulukko 4. Jätelain 100 §:n kohteet.

Jätelain 100 §:n kohteet	Lukumäärä
Toiminnanharjoittajat	5
Keräyspaikat	41

Jätelain 124 §:n mukaiset tarkastukset

Jätelaki 124 § velvoittaa valvontaviranomaiset tarkastamaan määräajoin laitokset ja yritykset, joissa:

- harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä;
- syntyy vaarallista jätettä;
- harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä;
- toimitaan jätteen välittäjänä;
- toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontavastuulla on jätelain mukaan jätteen ammattimaisen keräyksen valvonta sekä jätteen laitos- tai ammattimainen käsittely niiltä osin kuin ne kuuluvat ympäristönsuojelulain perusteella kunnan valvontakohteisiin. Jätelain mukaan vastuu jätteiden kuljetus- ja välitystoiminnan valvonnasta kuuluu ensisijaisesti LVV:lle.

Valvontaviranomaisen on määräajoin tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä. Tällaisten toimintojen tarkasta lukumäärästä ei ole tietoja, mutta niitä on Kajaanin alueella useita kymmeniä. Tarkastuksia pystytään tekemään resurssien vähyyden vuoksi vain tapauskohtaisesti.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on suunnitellusti tarkastettava ja valvottava niitä valvontavastuuseensa kuuluvia toimintoja, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Kajaanin ympäristönsuojeluviranomaisen toimialueella ei ole tiedossa tällaisia toimintoja.

Jätelain yleinen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluva jätelain yleinen valvonta kohdistuu muun muassa roskaantumistapauksiin, jätehuoltomääräysten valvontaan ja jätehuoltoon liittymisen valvontaan. Valvontaa tehdään tapauskohtaisesti yleisöilmoitusten ja jätehuoltoviranomaisen toimenpidepyyntöjen perusteella. Kajaanissa on voimassa Kainuun jätehuollon kuntayhtymän jätehuoltomääräykset (voimaantulo 10.1.2023).

Jätelain perusteella kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen (JL 125 §) roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Viranomaisen on valvottava annettua määräystä. Valvontatarve määritetään tapauskohtaisesti.

MUUN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAINEN VALVONTA

Vesilain valvonta

Vesilain (587/2011) mukaisia valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja LVV. Tämä valvontatehtävä on rinnakkainen lukuun ottamatta ojitusasioita, jotka kuuluvat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Yleistä vesilain valvontaa tehdään yhteistyössä LVV:n kanssa, ja viranomaismenettelyistä sovitaan yhdessä tapauskohtaisesti.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee ojitusta koskevat erimielisyydet, jotka eivät edellytä lupaa ja joita ei käsitellä ojitustoimituksessa. Edellytyksenä on, että erimielisyydet koskevat ojan tekemistä toisen maalle tai veden johtamista toisen maalla olevaan ojaan tai puroon tai muuta vastaavaa syytä. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi ratkaista pelkästään sellaisen yhteistä ojitusta koskevan erimielisyyden, jossa osapuolina on kaksi hyödynsaajaa. Ojitusasia tulee vireille asianomaisen kirjallisella vireillepanolla.

Vesihuoltolain valvonta

Vesihuoltolain (119/2001) mukaisia valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, kunnan terveydensuojeluviranomainen sekä EVK. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo vesihuoltolain sekä sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialallaan. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu valvontatehtäviä vesihuoltolaitosten toiminta-alueella, kuten kiinteistöjen vesihuoltoon liittämismenettelyjen toteutumisen valvonta. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää vapautuksen kiinteistön liittämismenettelyistä vesihuoltolaitoksen verkostoon, jos vesihuoltolaissa säädetty vapauttamisen perusteet täyttyvät. Vapauttamisasiat tulevat vireille kirjallisella hakemuksella, ja muut valvontatehtävät pääasiassa yleisöilmoitusten tai vesihuoltolaitosten ilmoitusten perusteella.

Maa-aineslain valvonta

Maa-aineslain valvonta tarkoittaa maa-ainesten ottoon, varastointiin ja/tai paikalla jalostukseen myönnettujen maa-aineslupien valvontaa sekä ns. kotitarveoton valvontaa. Valvottavia maa-aineslupia on Kajaanin alueella vuoden 2026 alussa yhteensä 18 kpl. Toiminnassa olevilla maa-ainesten ottoalueilla tehdään tarkastus pääsääntöisesti kerran vuodessa. Lisäksi tarvittaessa tehdään tarkastuksia kotitarveottoalueille.

Maastoliikenne- ja vesiliikennelain valvonta

Maastoliikennelain (1710/1995) mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta on haettava lupa, jos toistuvasti järjestetään kilpailuja tai harjoituksia moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla samassa maastossa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen päättää moottorikelkkailureittien reittisuunnitelmien hyväksymisestä. Vesiliikennelain (782/2019) mukaan moottorikäyttöisellä vesikulkuneuvolla suoritettavien kilpailujen, harjoitusten tai muiden tapahtumien toistuvaan tai pysyvään järjestämiseen samalla vesialueella on haettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lupa. Lupa on haettava myös yksittäisen tapahtuman järjestämiseen, jos tapahtumasta on odotettavissa merkityksellisiä ympäristöhaittoja. Näiden luvanvaraisten toimintojen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Kajaanissa näitä on 2 kohdetta.

Taulukko 5. Maastoliikennelain mukaiset kohteet.

Maastoliikennelain perusteella luvitetut moottoriurheiluradat	Lukumäärä
Toiminnanharjoittajat	2

Merenkulun ympäristönsuojelulain valvonta

Merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) mukaisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu huvivenesatamien jätehuollon ja huviveneistä peräisin olevien jätteiden vastaanoton valvonta sekä huvivenesatamien jätehuoltosuunnitelmien hyväksyminen. Kajaanissa näitä kaupungin ylläpitämiä huvivenesatamia on 4 kohdetta.

Taulukko 6. Merenkulun ympäristönsuojelulain mukaiset kohteet.

Merenkulun ympäristönsuojelulain mukaisesti valvottavat kohteet	Lukumäärä
Huvivenesatamat	4

Ulkoilulain valvonta

Leirintäalueesta tulee tehdä ulkoilulain (606/1973) 20 §:n mukainen ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Velvollisuus koskee sekä pysyvää että tilapäistä leirintäaluetta. Kajaanissa ei ole tällä hetkellä yhtään toimivaa leirintäaluetta.

Kemikaalilain valvonta

Kemikaalilain (599/2013) mukaista valvontaa kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee osana ympäristönluvan- ja ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien laitosten valvontaa ensisijaisesti niissä kohteissa, joissa kemikaalien käyttö tai varastointi on merkittävää.

VALVONTAOHJELMAN LAATIMINEN

Valvontaohjelman sisältö

Valvontaohjelma koostuu ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien laitosten luettelosta, joka sisältää laitospäätöksen, riskinarviointiin perustuvan suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä määräaikaistarkastuksista ja mahdollisista muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Valvontaohjelma sisältää myös luettelon jätteiden ammattimaisista keräyspaikoista ja suunnitelman niihin tehtävistä tarkastuksista. Valvontaohjelmaan sisältyy myös maa-aineslupien sekä yhteislupien (maa-aines- ja ympäristölupa) säännöllinen valvonta. Lisäksi valvontakohteina on kohteet, joille on tehty lupatarpeen harkinta, ja kohteet, jotka on luvitettu muun lainsäädännön perusteella. Valvontaohjelma laaditaan vuosittain ja sitä pidetään ajan tasalla uusien ja poistuvien toimintojen osalta. Valvontaohjelman mukaiset tarkastukset ovat maksullisia.

Vähäisten resurssien ja muiden ympäristönsuojelun valvonta- ja lupatehtävien vuoksi määräaikaistarkastuksia on priorisoitava. Priorisoinnissa otetaan huomioon seuraavat asiat:

- toimintaan ei ole tehty luvan myöntämisen jälkeen tarkastuskäyntiä
- toiminnalle on annettu toimenpidekehotuksia tai huomautuksia edellisellä tarkastuskäynnillä
- toiminnasta on tullut yleisöilmoituksia
- edellinen suunniteltu tarkastus ei ole toteutunut
- edellisellä tarkastuksella ei ole ollut mitään huomauttamista
- tarkastus ei ole tarpeen, koska toiminta on toteutunut pienimuotoisena ja ympäristönsuojelutoimenpiteet ovat riittäviä ja toimivia
- tarkastusta ei ole tarpeen tehdä, jos laitos ei ole tarkastusvuonna toiminnassa.

Ohjelman laatimisessa otetaan huomioon myös, että valvontaresurssit riittävät suunnitellun valvonnan toteuttamiseen.

Lupa- ja valvontalautakunta hyväksyy valvontaohjelman ja valvoo sen toteutumista. Valvontaohjelman yhteenvedo on julkinen asiakirja. Valvontaohjelman toimenpide- ja kohdeluettelo ei ole julkinen.

Valvontakohteiden riskinarviointi

Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien kohteiden tarkastustiheys perustuu riskinarviointiin. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa tapahtumaa, jonka seurauksena ympäristö voi pilaantua. Riskin merkittävyyteen vaikuttaa riskin toteutumisen todennäköisyys ja siitä aiheutuvan seurauksen vakavuus. Mitä suuremman riskin toiminta ympäristölle aiheuttaa, sitä tiiviimmin sitä on valvottava.

Riskinarvioinnissa on otettu huomioon sekä toimialakohtaiset että laitospkohtaiset riskit. Laitospkohtainen riskinarviointi sisältää toiminta- ja sijaintiriskien arvioinnin. Riskinarvioinnin perusteella määritellään valvontakohteiden määräaikaistarkastusten tiheys. Tarkastuksen perusteella laitospkohtainen riski voidaan arvioida uudelleen.

Toimialakohtainen riskinarviointi

Toimialakohtainen riskinarviointi perustuu erilaisista toiminnoista aiheutuvien ympäristöriskien tunnistamiseen. Arvioinnissa käytettäviä riskejä ovat:

- päästöt ilmaan (sisältää pölyn ja hajun), määrä ja laatu
- melupäästöt ja tärinä
- viemäriin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu
- vesistöön johdettavat jätevedet, määrä ja laatu
- muodostuvat jätteet, määrä ja laatu
- päästöt maaperään ja pohjaveteen
- roskaantuminen ja epäsiisteys
- vaarallisten aineiden määrä
- onnettomuuksien ja häiriöpäästöjen riski.

Tunnetut toimialakohtaiset riskit pisteytetään alla olevan taulukon avulla:

Pisteet	Riskin merkittävyys
0	ei riskiä (toiminnalla ei ole ympäristövaikutuksia)
1	vähäinen (lyhytaikainen viihtyvyyshaitta, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa)
2	kohtalainen (aiheuttaa viihtyvyyshaittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa)
3	merkittävä (aiheuttaa vaaraa terveydelle, merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa)

Toimialakohtaiset riskipisteet ovat seuraavat:

Toimiala	Riskipisteet
Metalliteollisuus/pintakäsittelylaitokset	9
Energian tuotanto	8
Kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely	10
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta	8
Kivenlouhinta ja -murskaus	10
Asfalttiasemat	10
Mineraalituotteiden valmistus	8
Pesula	2
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus	6
Eläinsuojat	6
Liikenne/varikot	6
Liikenne/moottoriurheiluradat ja lentopaikat	10
Jätteiden laitospäinen tai ammattimainen käsittely	14
Ampumaradat	10
Krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos	2
Naapurussuhdelain 17 §:n mukainen toiminta	12

Laitoskohtaisessa arvioinnissa tunnistetaan kunkin laitoksen yksilölliset riskit. Laitoskohtaisen arvioinnin perusteella muodostuu kunkin laitoksen lopullinen valvontaluokka.

Arvioinnissa otetaan huomioon laitoksen sijaintiriski ja toimintaan liittyvät riskit. Pisteitä laitokselle annetaan joka kohdassa 0 tai 1.

Sijaintiriskin osalta tarkastellaan:

- pohjavesialue
- ranta-alue
- asutuksen/loma-asutuksen läheisyys
- vaikutuspiirissä olevat muut herkäät kohteet (mm. koulut, sairaalat, luonnonsuojelu- ja virkistyskohteet).

Toimintariskin osalta tarkastellaan:

- toiminnan luonne ja laajuus

- tilat ja laitteet
- kemikaalien käyttö ja varastointi
- kuljetukset ja varastointi
- valvontahistoria.

Toimiala- ja laitospohjaisen riskipisteytyksen perusteella laitokset sijoittuvat neljään valvontaluokkaan, jonka perusteella tarkastustiheys määräytyy. Riskipisteiden perusteella valvontaluokat ja tarkastustiheydet ovat seuraavat:

Riskipisteet	Valvontaluokka	Tarkastustiheys
yli 22	I	vuosittain
16-22	II	kerran kolmessa vuodessa
9-15	III	kerran viidessä vuodessa
0-8	IV	kerran kymmenessä vuodessa

Lopuksi laitospohjaista valvontaluokkaa tarkennetaan vielä arvioimalla laitoksesta mahdollisesti aiheutuvan päästön todennäköisyyttä ja seurauksen vakavuutta seuraavan riskimatriisin avulla:

Riskin todennäköisyys	Valvontaluokka		
Suuri	III	II	I
Kohtuullinen	IV	II	I
Pieni	IV	III	II
Riskin seuraus	Lievä	Kohtalainen	Vakava

Laitospohjaiset valvontaluokat ovat seuraavat:

Valvontaluokat	
Valvontaluokka I	Ympäristöpäästöllä voi olla terveyteen ja ympäristöön tilaan liittyviä merkittäviä seurauksia. Vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Valvontakäynnit tehdään kerran vuodessa.
Valvontaluokka II	Ympäristöpäästöllä voi olla viihtyisyyteen ja ympäristön tilaan liittyviä, kestoaltaan vaihtelevia seurauksia. Valvontakäynnit tehdään kerran kolmessa vuodessa.
Valvontaluokka III	Ympäristöpäästöllä voi olla vähäisiä ja lyhytaikaisia vaikutuksia. Ei aiheuta ympäristön pilaantumista. Valvontakäynnit tehdään kerran viidessä vuodessa.
Valvontaluokka IV	Ympäristöpäästöllä ei ole juurikaan vaikutusta ympäristöön. Toimintaa on valvottava tavallomaista harvemmin. Valvontakäynnit tehdään kerran kymmenessä vuodessa.

VALVONTATOIMENPITEET

Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisten sekä rekisteröitävien toimintojen valvonta

Keskeisin suunnitelmallisen valvonnan keino ovat suunnitelmalliset, kohteissa tehtävät määräaikaistarkastukset. Määräaikaistarkastusten tiheys määritetään riskinarvioinnin perusteella. Määräaikaistarkastuksella tarkoitetaan valvontaohjelman mukaista, määräajoin tehtävää maksullista valvontatarkastusta, jolla varmistetaan, että toiminta on ympäristöluvan tai ilmoituksen mukaista ja että toiminta täyttää ympäristönsuojelulainsäädännön vaatimukset. Tarkastuksia tehdään myös aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi sekä valitusten ja yleisöilmoitusten perusteella.

Tarkastuksista on sovittava etukäteen toiminnanharjoittajan tai muun kohteen toimijan kanssa. Tarkastukseen sisältyy ennakkovalmistelu, toiminnanharjoittajan seurantatietojen ja raporttien tarkastaminen, matka-aika, varsinainen tarkastuskäynti paikan päällä, tarkastuskertomuksen laadinta ja muu tarkastuksen aiheuttama jälkityö. Tarkastuskertomus toimitetaan toiminnanharjoittajalle ja muille tarkastuksessa mukana olleille tahoille sekä kirjataan kunnan tietojärjestelmään. Suunnitelmallisella tarkastuksella havaittujen puutteiden seurantatarkastukset kuuluvat valvontaohjelman mukaiseen valvontaan.

Tarkastus suoritetaan pääsääntöisesti myös ympäristölupa- ja ilmoituslupahakemuksen sekä rekisteröinti-ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Uusille lupavelvollisille kohteille tehdään ensimmäinen tarkastus toiminnan aloittamisen yhteydessä, jotta luvan antamien toimintaedellytysten täyttyminen pystytään tarkastamaan. Rekisteröitävien laitosten valvontaan kuuluu toiminnan asetuksen mukaisuuden valvonta, määräaikaistarkastukset ja seurantatietojen tarkastus.

Valvontaa toteutetaan lisäksi tarkastamalla toiminnanharjoittajan toimittamat raportit ja seurantatiedot. Muita valvontatoimenpiteitä ovat valitusten, selvitys- ja toimenpidepyyntöjen ja yleisöilmoitusten käsittely. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi tarvittaessa tehostaa antamia määräyksiä hallintopakolla.

Tarkastusten maksullisuus

Valvontaohjelmaan perustuvista ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisen sekä rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastuksista ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta sekä tarkastuksista, josta ovat tarpeen ympäristönsuojelulaissa tarkoitettun kiellon tai määräyksen noudattamiseksi tai toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi, peritään voimassa olevan taksan mukainen maksu.

VALVONTASUUNNITELMAN JA -OHJELMAN TARKISTAMINEN

Valvontasuunnitelma tarkistetaan vähintään viiden vuoden välein. Valvontaohjelma laaditaan vuosittain.